

Skogsmästars framtida yrkeskompetens

Lars Norman

Rapport Skogsmästars framtida yrkeskompetens.

SLU-Skogsmästarskolan

Box 43

739 21 SKINNSKATTEBERG

Tel: 0222-349 50

Förord

Detta projekt har syftet att identifiera dagens och framtidens yrkeskompetenser inom skogsmästarprogrammet. Projektet har genomförts under hösten/vintern 2018 på uppdrag av Programnämnden för utbildning inom skog (PN-S) vid skogsfakulteten vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Jag vill tacka programnämnden och prefekten vid Skogsmästarskolan, Staffan Stenhag, för det förtroende jag getts och de resurser som ställts till mitt förfogande för att genomföra detta projekt. Jag vill även tacka programstudierektor Börje Börjesson som medverkat vid ett flertal av de resor och intervjuer som gjorts under projektet.

Sist men inte minst vill jag tacka alla intervjuade personer i skogsbranschen som ställt upp med stort intresse och kommit med kloka och insiktsfulla synpunkter. Jag vill naturligtvis även tacka de forna studenter som bidragit med sina erfarenheter och kloka insikter.

Skinnskatteberg i januari 2019

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	2
RESULTAT	3
DISKUSSION	8

Sammanfattning

Under våren 2018 beslöts att ett strategiskt projekt skulle genomföras. Syftet med projektet skulle vara att identifiera dagens och morgondagens yrkeskompetenser inom skogsmästarprogrammet.

Ett antal företag och organisationer kontaktades för intervjuer. Totalt intervjuades ett 20-tal personer från cirka 15 olika organisationer. Intervjupersonerna innehade alla olika befattningar inom svenskt skogsbruk såsom VD, Resultatområdeschef, Produktionschef, Fältköpschef, Utvecklingschef, Verksamhetsutvecklare, HR-chef, HR-specialist, Rådgivare, VO-chef, Affärsområdeschef och Värderare.

Något som samtliga intervjupersoner framhöll var att antagningskravet på praktik var mycket värdefullt. Det ger grunden till baskunskaperna. Genom praktiken har man ofta en bättre förståelse för planering och maskinkörning t.ex. Fältvanan är viktig. Den ger förståelse och erfarenhet så att man kan relatera de teoretiska kunskaperna till konkreta tillämpningar.

Övningar i fält med skogsuppskattning och drivningsplanläggning är viktiga. Detta ger trygghet och trovärdighet i en framtida roll som rådgivare/drivningsansvarig.

Affärskunskap, kommunikation, pedagogik och social kompetens ansågs även det att vara viktiga egenskaper för framtidens skogstjänstemän.

En enkät skickades också till de skogsmästare som utexaminerades dels 2008 och dels 2015, för att undersöka vilka kompetenser man ansåg sig ha eller sakna efter tre år på skogsmästarprogrammet. Svaren från de gamla studenterna sammanfaller väl med näringsens syn på skogsmästarutbildningen. Den skogligen kompetensen är god men det finns utvecklingspotential när det gäller affärsmässighet, kommunikation och pedagogik.

Bakgrund

Under våren 2018 beslöts vid möte för Programnämnden för utbildning inom skog (PN-S) att ett strategiskt projekt skulle genomföras. Syftet med projektet skulle vara att identifiera dagens och framtidens yrkeskompetenser inom skogs- respektive jägmästarprogrammen. Efter några diskussioner föll det på min lott att genomföra detta projekt för Skogsmästarskolans räkning.

Inledningsvis förhörde jag mig bland kollegorna här på skolan för att formulera frågor och problemställningar. Därefter kontaktades ett antal företag och organisationer för att intervjua personer med insikter och åsikter om skogsmästarnas kompetenser. De företag som kontaktats är:

- BillerudKorsnäs
- Derome
- Forum Fastighetsekonomi
- Holmen
- Mellanskog
- Norra Skogsägarna
- Norrskog
- Skogsstyrelsen
- StoraEnso
- Sveaskog
- Svefa
- Sydved
- Södra
- Vida

Totalt intervjuades ett 20-tal personer från näringen. Intervjupersonerna innehade olika befattningar såsom VD, Resultatområdeschef, Produktionschef, Fältköpschef, Utvecklingschef, Verksamhetsutvecklare, HR-chef, HR-specialist, Rådgivare, VO-chef, Affärsområdeschef och Värderare.

En enkät skickades också till studenter från skogsmästarkurserna 2006/08 och 2012/15 för att undersöka vilka kompetenser man ansåg sig ha eller sakna efter tre års studier. Enkäten skickades till 91 forna studenter varav 38 svarade, en svarsprocent på nära 42 procent. Inget försök till bortfallsanalys har gjorts.

Resultat

En av Skogsmästarskolans absoluta styrkor är dess närhet till branschen. Varumärket är väl inarbetat och bygger på historik, kontinuitet och tradition. I varumärket Skogsmästare ingår ett brett fundament av skoglig kunskap.

Något som samtliga intervjupersoner framhöll var att det unika antagningskravet på skoglig praktik var mycket värdefullt. Det ger grunden till baskunskaperna. Man har ofta förståelse för och insikter i ämnen som exempelvis planering och maskinkörning. Fältvanan är viktig. Den ger förutsättningar för att våga använda de teoretiska kunskaperna i konkreta tillämpningar.

Några intervjupersoner framhöll att det var viktigt att praktiken skall vara relevant och anpassad för rollen som skoglig tjänsteman. Det är också viktigt med praktik under utbildningen. När man läst ett tag ser man praktik med lite nya ögon. Man förmår ställa frågor på ett sätt man inte kunde innan studierna påbörjades. Någon tyckte att man borde skärpa upp kravet på praktik för att få mera eget arbete och initiativ. Att gå bredvid en rutinerad skogstjänsteman utan att själv vara aktiv har tveksam nytta.

Övningar i fält med skogsuppskattning för att få ett ”köttöga” är viktiga. Även övningar i drivningsplanläggning är viktiga för att förstå var och när det är möjligt att köra, storlek och placering av avlägg m.m. Detta ger trygghet och trovärdighet i en framtida roll som rådgivare/drivningsansvarig. När de som nyutexaminerade konfronteras med yrkeslivets krav och förväntningar har de därmed som regel en kortare startsträcka.

Bredden på den skogligen kompetensen är viktig. Upplägget med 2+1 år med möjlighet att specialisera sig under det tredje året är bra. Att ändra utbildningen med möjlighet att specialisera sig tidigare är enligt de flesta inte önskvärdt. Några av intervjupersonerna kunde dock tänka sig någon form av profilering mot teknik/drivning, köp- affärsverksamhet och kanske en linje mot offentlig sektor med inriktning mot lagar och offentlig förvaltning.

Skogsmästarna har, och skall ha en hyfsad ekonomisk kunskap. Man skall räkna mycket men behovet av avancerad matematik är inte stort.

De krav som ställs i termer av prestation, driv och förmåga att leverera kan tydligare poängteras under utbildningen. Hur man tränar förmågan att sätta ner foten och ta beslut är svårt att träna men egenskaper som är viktiga att tillägna sig.

Av framtidens skogstjänsteman krävs social kompetens och affärskunskap, kommunikation, pedagogik och affärsmannaskap. I begreppet affärsmannaskap ingår:

- Förståelse för affären
- Förståelse för olika värden
- Förhandlingsteknik
- Kommunikation

Förmåga att hjälpa skogsägaren med målformulering och formulera en lösning/måluppfyllelse och därigenom i slutänden skapa ett affärstillfälle kommer att vara viktigt. Även här är den breda skogskompetensen viktig för att kunna vara trygg och trovärdig i sin roll. Förståelse och öppenhet för nya perspektiv och affärsmodeller, förmåga att utmana traditionerna och tänka nytt kommer att vara framgångsfaktorer. Hur ser det framtida affärsmötet ut? Skypar vi och delar drömarfilmer, digitala skogsbruksplaner?

Sannolikt kommer man framöver att tillbringa mindre tid i skogen och bild- och fjärranalys blir därmed allt viktigare i framtiden. Skogsmästaren behöver dock inte ha spetskompetens inom området. Även här är bredd viktigare än specialkunskaper. Ett av de större företagen har t.ex. c:a 300 användare av olika program och applikationer men bara två specialister.

Många intervjupersoner är också positiva till att på olika sätt medverka i utbildningen genom övningar och föreläsningar. Några företag erbjuder sig att ställa upp med en föreläsare från den kurs som gick ut senast för att tala med treorna på hösten innan examen och berätta om hur de har uppfattat sitt första halvår i arbetslivet. Många efterlyser också ett närmare samarbete i forum där skolledning och näringsliv kan träffas och dryfta idéer och utvecklingsvägar.

För att undersöka vad före detta studenter tycker om utbildningen några år efter examen skickades en enkät till skogsmästare som utexaminerades 2008 och 2015. Syftet med enkäten var att undersöka vilka kompetenser man ansåg sig ha eller sakna efter tre år på skogsmästarprogrammet, om man kände sig väl förberedd och utbildad på sitt första jobb efter studierna. Enkäten skickades till 91 forna studenter varav 38 svarade, en svarsprocent på nära 42 procent.

Samtliga svarande utom tre var fortfarande aktiva inom branschen. En besvarade frågan med "Nja". Tjänstetitlarna var sådana som Virkesköpare, Inspektör, Skogsekonom, Planläggare, Arbetsledare, Fastighetsmäklare, Markförhandlare, Områdesansvarig, Produktionsledare, Förvaltare, Skogskonsulent, Maskinförare och Försäljningschef.

På frågan om skogsmästarutbildningen är relevant i den nuvarande anställningen svarade samtliga som fortfarande var kvar i branschen "Ja". Även två av de som inte var kvar svarade ja på den frågan medan den tredje inte besvarade frågan. Den tveksamme sysslade delvis med skogsmarksvärdering så även här var skogsmästarutbildningen relevant.

Nästa fråga i enkäten gällde hur vida man kände sig väl förberedd och utbildad på sitt första jobb efter skogsmästarstudierna. Ett drygt 20-tal besvarade frågan med ett positivt svar. Några med tillägg som "Ja, relativt. Man är nog alltid grön i början, oavsett utbildning", "Ja men hade fått den mesta kunskapen via praktiken" och "Ganska bra", "Jag hade en bra grund och lärt mig verktyg att ta in ny information", "Ja, de skogliga kunskaperna var OK. Saknar personlig utbildning i insikt vem man är som person samt vilka tjänster som kan vara kopplade och lämpliga till detta". En av de tidigare studenterna skrev: "Skogligt

ja, men man borde rustas bättre när det gäller psykologi, sociala strukturer osv. De flesta skogliga jobb innebär mycket människor och relationer.”

De som inte besvarade frågan med ett Ja svarade: ”Delvis, affärsdelen gavs för lite utrymme”, ”Jobbade mer mot produktion och marknad inom sågverk så det var mer ekonomi och statistik som jag hade nytta av”, ”Det mesta var berört men skolan och verkligheten skiljer sig åt”.

Några var mer kritiska: ”Skoglig planering är ungefär densamma. På maskinsidan var kunskapen väldigt dålig efter studierna, Måste vara kopplade till den senaste tekniken”, ”Både och. Det teoretiska absolut. Där fick man beröra det mesta och fick kunskap inom flesta ämnen. Praktiskt saknades en del. Många som kommer nya kan knappt snitsla. Mer praktisk inom allt vore bra” och ” Eftersom jag började som produktionsledare så hade jag en gedigen grund. Men jag kommer ihåg att jag tyckte jag saknade vissa moment gällande avtal, förhandling samt företagsekonomi. Jag anser att det saknades ny- och innovationstänk. Utbildningen fokuserade mer på de gamla deviserna "så här gör man i skogen och så skall man fortsätta göra".” En respondent svarade att denne ej upplevt sig vara väl förberedd och utbildad på det första jobbet efter studierna på grund av för lite försäljningskunskap.

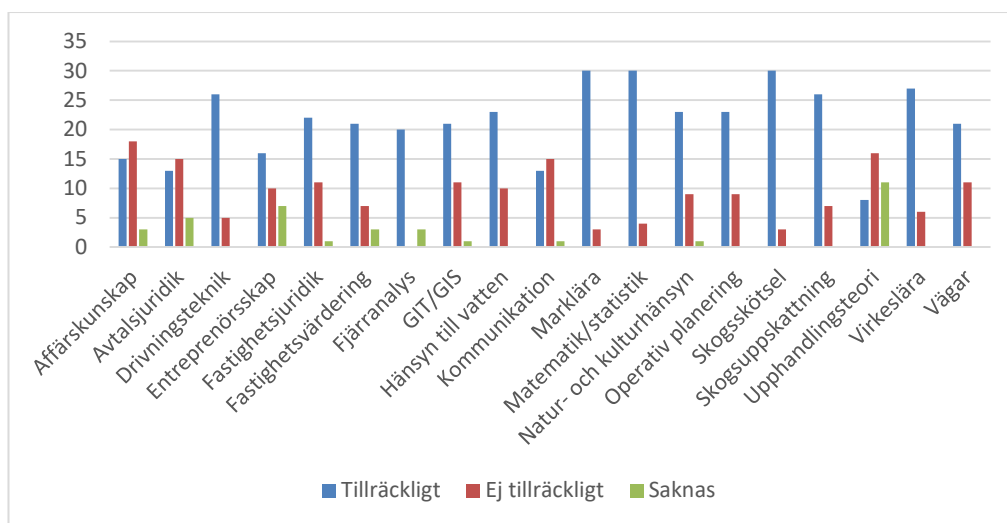
På frågan om man läst vidare svarade några att man gått kortare kurser och fyra av de svarande hade läst vidare till fastighetsmäklare eller inom fastighetsrätt/fastighetsvärdering. En hade läst etologi och en till en masterexamen i skogshushållning.

De kompetenser som bedömdes som efterfrågade om fem till tio år var framförallt affärsmässighet, förhandlingsteknik, social kompetens och kunskaper inom IT. Arbetsuppgifter blir förmodligen mer specialiserade, tjänster som planerare, skogsskötsel, virkesköp, entreprenör, logistik, natur/miljö blir mer nischade. Det är bra med en bred baskunskap för att sedan kunna nischa sig med fria kurser eller internutbildningar.

Även här framkom vikten av praktik innan utbildningen.

Slutligen ombads de tillfrågade att markera hur vida de upplevt att utbildningen i en rad ämnen varit tillräcklig, ej tillräcklig eller saknats helt. Det fanns här möjlighet att lägga till ämnen som i dagsläget inte finns i utbudet. Här angavs Flödesoptimering, Genusvetenskap, Klimatpåverkan, Ledarskap, Maskinteknik, Naturvårdande skötsel och Ny forskning.

I figur 1 kan man utläsa att undervisningen i matematik/statistik och de traditionella skogsämnena ofta bedöms vara i en tillräcklig omfattning. Affärskunskap, Avtalsjuridik, Kommunikation och Upphandlingsteori däremot bedömdes oftare vara i en ej tillräcklig omfattning. Dessa ämnen angavs också som viktiga inför framtiden.

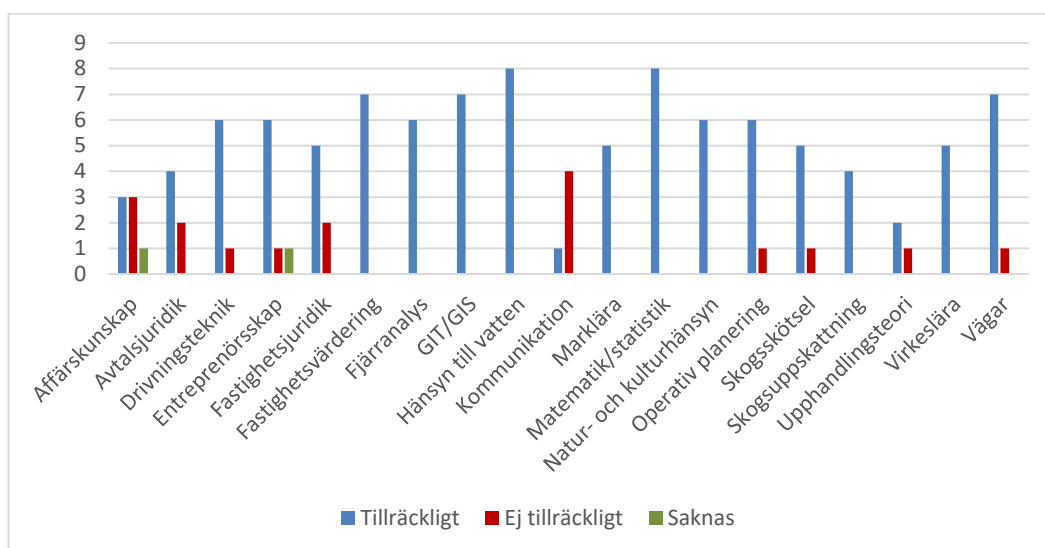

Figur 1. Vad det behövs mer av och vad det finns tillräckligt av i utbildningen enligt studenter som gått ut utbildningen för tio respektive tre år sedan.

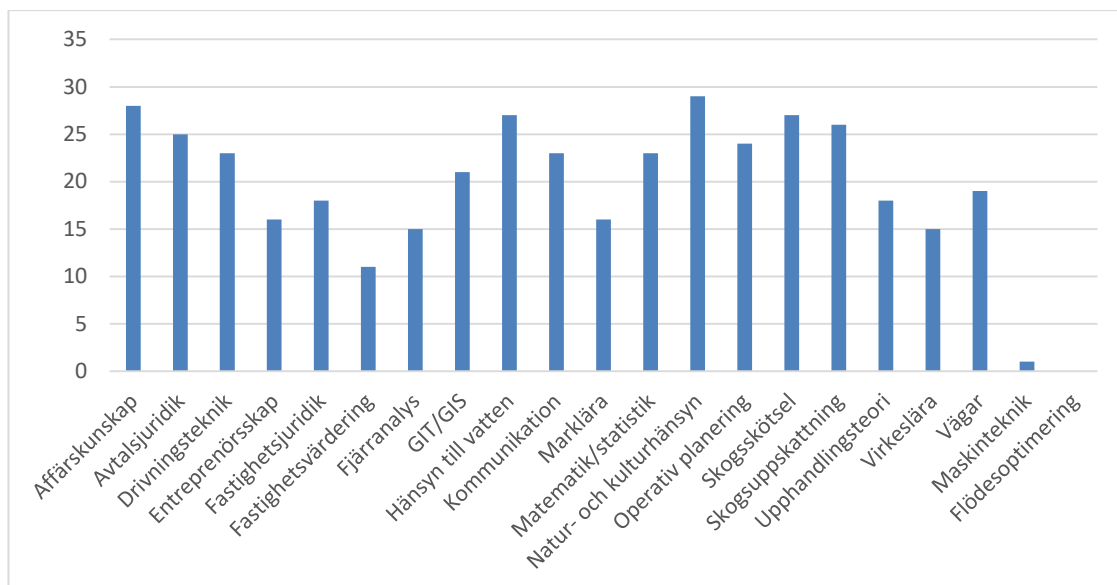
Vissa ämnen har några av respondenterna ansett saknas helt i utbildningen. Upphandlingsteori och Entreprenörskap är de exempel som har fått flest kryss i kolumnen "Saknas".

Notera att alla inte har fyllt i för alla ämnen så att summan av de tre staplarna inte alltid blir 38.

I diagrammet nedan som visar näringsrepresentanternas bedömning framträder delvis samma bild av vilka ämnesområden som behandlas i tillräcklig omfattning eller ej som i de gamla studenternas svar. Trots ett betydligt färre svar framträder de traditionella skogsämnena i tillräcklig omfattning i undervisningen medan affärskunskap och kommunikation bedöms behöva stärkas.

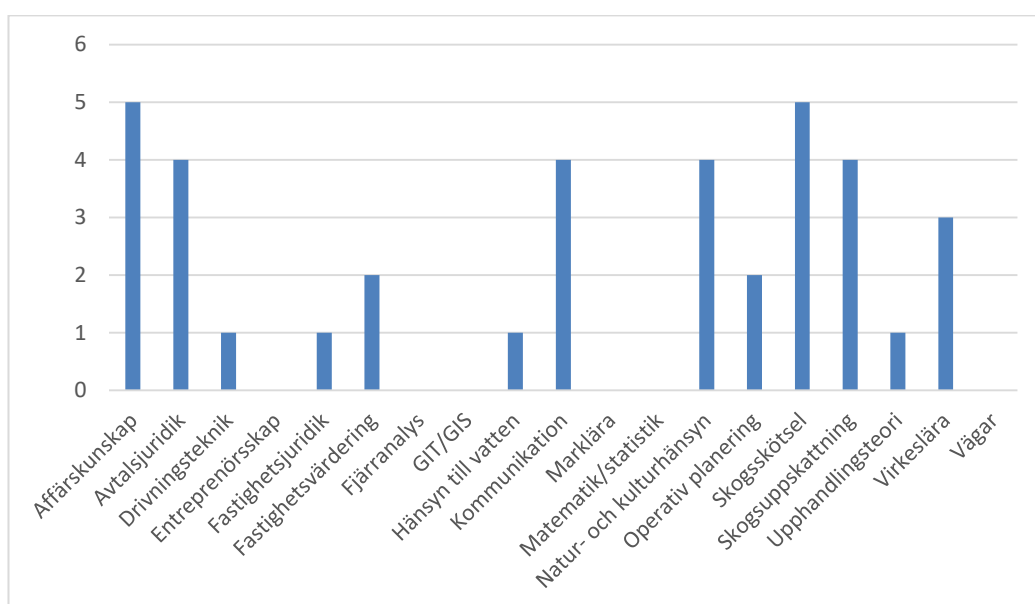

Figur 2. Vad det behövs mer av och vad det finns tillräckligt av i utbildningen enligt representanter för skogsbranschen.

Figur 3. Viktiga ämnesområden enligt tidigare studenter.

I diagrammet ovan visas vilka ämnesområden som av de tidigare studenterna bedömts vara viktiga. Här syns inte samma överensstämmelse med traditionella skogliga ämnen och affärsmannaskap. I svaren kan man ana att det ämnesområde man själv är verksam i ofta bedöms som viktigt.

Figur 4. Viktiga ämnesområden enligt representanter för skogsbranschen.

I diagrammet ovan av vilka ämnesområden som bedömdes som viktiga av näringsrepresentanterna syns åter skogsskötsel, skogsuppskattning, affärsmannaskap och kommunikation som viktiga.

Diskussion

Varumärket Skogsmästare är väl inarbetat. För att antas till skogsmästarprogrammet krävs någon form av skoglig praktik. Tidigare kom studenterna ofta från mångårigt arbete som huggare eller maskinförare och hade bakgrund i gymnasiala skogsbruksskolor. På senare tid kommer allt fler studenter från andra gymnasieutbildningar och som via skogligt basår tillägnar sig de kunskaper som motsvarar antagningskraven. Färre kommer från naturbruksgymnasier.

Den praktiska erfarenhet som skogsmästarstudenterna har med sig ger en bra grund för studierna. Den ger en bas för de teoretiska kunskaperna som tillägnas under utbildningen. Man har ofta förståelse för och insikter i ämnen som exempelvis planering och maskinkörning.

Om planerna på att införa flera olika skogliga kandidatprogram genomförs är det viktigt att slå vakt om titeln Skogsmästare så att den historik och tradition som den förknippas med kvarstår och särskiljer skogsmästare från andra skogliga kandidater.

Den skogliga kompetens som nyutexaminerade skogsmästare har bedöms som god av både näringen och studenterna själva. Affärstänk och psykologi är ämnen som båda grupperna efterlyser mer av. På senare tid har detta uppmärksammats och fått en större andel på schemat men det kan finnas anledning att fortsätta stärka denna del i utbildningen